

Μια ήπειρος μονάχος του

► Του **ΓΙΩΡΓΟΥ Ν. ΠΕΡΑΝΤΩΝΑΚΗ**

1897. Η Ελλάδα πττάται στον ελληνοτουρκικό πόλεμο κι η Γαλλία συγκλονίζεται από την υπόθεση Ντρέιφους. Ο Κωνσταντίνος Καβάφης, 34 χρόνων, δεν είναι ακόμα αυτός που θα γίνει αργότερα, καθώς οι πρώτες του ποιητικές απόπειρες είναι αναγνωριστικές, νοσηρές, βουτηγμένες στο κλίμα της εποχής που φεύγει. Τον Μάιο του ίδιου έτους ταξιδεύει με τον αδελφό του Τζων στο Παρίσι και στο Λονδίνο, κι αυτό το ταξίδι αποτελεί τον καμβά που παίρνει στα χέρια της η Ερση Σωτηροπούλου για να συνθέσει μια μυθιστορηματική βιογραφία, εστιασμένη στο μεταίχμιο ανάμεσα στην ανώριμη και την ώριμη περίοδο της ποίησής του.

1898. Ο Κ. Καβάφης γράφει το τελευταίο ποίημα μιας ομάδας ποιημάτων, τα οποία αργότερα ο ίδιος θα αποκηρύξει, και το 1904 περνάει σε μια πιο μεστή φάση της γραφής του. Τι συνέβη λοιπόν στα τέλη του 19ου αιώνα κι έκανε τον ποιητή να αλλάξει ρότα και να διαμορφώσει με μια προσωπική επανάσταση τη δική του φωνή; Η Σωτηροπούλου αναζητά μέσα στο μυθιστόρημά της αυτόν τον εσωτερικό κραδασμό που μετουσίωσε τον δημιουργό από έναν ελάσσονα συμβολιστή και ρομαντικό ποιητή στον κορυφαίο λογοτέχνη που έγινε αργότερα.

Μέχρι τότε η ποιητική του συμβαδίζει με την κλειστή παθητική ζωή του. Νιώθει να ασφυκτιά στο οικογενειακό πλαίσιο, ειδικά μετά την οικονομική κατάρρευση, και να εξαρτάται από τη μητέρα του. Απ' την άλλη, αισθάνεται να τον τραβάει η γερωντική ηλικία, καθώς, μολονότι νέος, βλέπει τη νεότητα ως ηλικιωμένος, να αγωνιά για τον θάνατο, να κρύβει με επιμέλεια την ομοφυλοφιλία του και να πνίγεται στη μικρή κοινωνία της Αλεξάνδρειας αλλά και στο κοσμοπολίτικο περιβάλλον του Παρισιού, όπου κυριαρχεί το κουτσομπολιό κι η υποκρισία. Κάπως έτσι σκιαγραφεί τον μεταβατικό Καβάφη η συγγραφέας, αναζητώντας τις ρωγμές που θα βγάλουν τον μεταξοκώληκα από το κουκούλι του.

Συνεπώς, η διάθεση του Αλε-

ξανδρινού για ρήξη δεν είναι καθαρά ποιητική, αλλά περισσότερο υπαρξιακή. Δεν αφορά μόνο τη συγγραφική καλλιέργεια που τον καταδυναστεύει, αλλά περισσότερο την ανάγκη για αλλαγή ζωής και απεξάρτηση από τις κοινωνικές δεσμεύσεις. Κι εκεί εγείρεται το κρίσιμο για τον Καβάφη ερώτημα, αν «αυτός με την ήπια ζωή, σκυ-

μένος στο γραφείο του, άτολμος, με τον νου πυρπολημένο από επιθυμίες και τις πιο άγριες φαντασιώσεις, φαντασιώσεις που δεν πρόκειται ποτέ να πραγματοποιήσει και το ξέρει», μπορεί να γράψει ποιητική και ρηξικέλευθη ποίηση.

Ολες αυτές οι ζυμώσεις, που αναδεικνύονται στο κείμενο της Σωτηροπούλου, δείχνουν τη μετά-

βαση από την άχαρη ομοιοκαταληξία και τα περιττά επίθετα σε μια πιο λιτή γραφή, από την εξάρτηση του δημιουργού από τους Ευρωπαίους ποιητές που τον επηρέασαν, σε μια προσωπική αυτονομία. Ο λογοτέχνης παρουσιάζεται να λεπτολογεί κάθε του ποίημα, ειδικά αφού ο μεγάλος Μορέας δήθεν απέρριψε τους στίχους του κι ο ίδιος κατάλαβε ότι υπάρχουν εσωτερικές προϋποθέσεις, οι οποίες, όταν ωριμάσουν, θα ευοδωθεί και η ποιητική του ευδοκίμηση.

Ο μεγεθυντικός φακός της πεζογράφου επικεντρώνεται σ' αυτό το διάστημα της μεταμόρφωσης και επιχειρεί μέσω ενός ποιητή να συλλάβει τον κόσμο και την τέχνη. Κι αν ο Καβάφης είχε μια ευθεία αντιπαράθεση με την πραγματικότητα, την οποία απέδωσε στους στίχους του, η μυθιστοριογράφος αποπειράται μια τεθλασμένη πορεία: να κατανοήσει ή να νοηματοδοτήσει τις προθέσεις του Καβάφη, για να μπορέσει έμμεσα να αντιληφθεί τι μπορεί να κάνει η γραφή.

Αυτό που δεν μπόρεσε ίσως να ξεπεράσει είναι το στερεότυπο που θέλει την περιγραφή του ποιητή να γίνεται με εικόνες, σιωπές, υπαινιγμούς. Οπως στη φερώνυμη ταινία του Γιάννη Σμαραγδή, έτσι κι εδώ ο Καβάφης εμπνέει τις ατμοσφαιρικές εικόνες που συχνά αποδίδουν τον λογοτέχνη με αισθητικούς όρους, μέρος ενός Fin de siècle το οποίο αποτυπώνεται στην παρισινή κοινωνία, στην υποκρισία πίσω από την ευπρέπεια, στα κουτσομπολιά πίσω από τα χαμόγελα.

Ωστόσο, το μυθιστόρημα πετυχαίνει τον σκοπό του. Ο Καβάφης τελικά έγινε μεγάλος ποιητής επειδή ξεπέρασε τον εαυτό του, τις κοινωνικές αγκυλώσεις της εποχής του και τα δεσμά που τον κρατούσαν στο χθες. Η Ερση Σωτηροπούλου έσκυψε πολύ εύστοχα σ' αυτήν την περίοδο της εσωτερικής πάλης και πέτυχε να αναδείξει το στίγμα του σκεπτόμενου λογοτέχνη, που δεν θέλει να γίνει κρίκος σε μια σκουριασμένη ήδη αλυσίδα. Αντίθετα, επιδιώκει να αποξέσει τη σκουριά, ώστε να χαράξει τη δική του στοχαστική γραμμή που να σχετίζεται με την ανθρώπινη μοίρα και συνάμα να την ξεπερνάει.

ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

«Τι μένει από τη νύχτα»

Μυθιστόρημα

Πατάκης, 2015

Σελ. 336